

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Liisa Jõerüüt

KAS INIMÕIGUSED ON SOBIV INSTRUMENT
GLOBAALSE MAJANDUSLIKU EBAVÕRDSUSE VASTU
VÕITLEMISEL? INIMÕIGUSTE PRAGMAATILINE
DIMENSIOON PHILIP ALSTONI JA SAMUEL MOYNI
LÄHENEMISTE NÄITEL.

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Eva Piirimäe, PhD

Tartu 2021

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Liisa Jõerüüt, 17.05.2021

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell
...../kellaeg//aadress/ auditooriumis
...../number/.

Retsensent: /nimi/
(...../teaduskraad/), /amet/

Lühikokkuvõte

Philip Alstoni poolt 2015. aastal kirjutatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) raportiga sai taas hoo sisse majandusliku ebavõrdsuse ning inimõiguste seotust ilmestav debatt. Alstoni töö keskendub äärmise vaesuse ja äärmise majandusliku ebavõrdsuse suhetele ning jõuab järeldusele, et inimõiguste raamistik on viimase vastu võitlemisel olulise tähtsusega. Vastukaaluks Alstonile leiab Samuel Moyn 2018. aasta teoses *Not Enough: Human Rights in An Unequal World*, et inimõigused ei ole juba põhimõtteliselt suutelised majandusliku ebavõrdsuse probleemi lahendama.

Majandusliku ebavõrdsuse temaatika on praegu aktuaalsem kui kunagi varem, sest inimestevahelised majanduslikud hierarhiad, nii riikidesiseses kui ka riikidevahelises perspektiivis, on 21. sajandil suuremad kui kunagi varem. Tegemist on keerulise nähtusega, mis väljendub erinevate murekohtadena ning mida saab mõõta erinevatel viisidel, kasutades laia valikut näitajatest, indeksitest ja andmetest. Antud uurimus ei keskendu mitte ebavõrdsuse tõestamisele, vaid nendib, et äärmine majanduslik ebavõrdsus on probleem globaliseerivas maailmas, võttes ühe võimaliku leevendava meetodina uurimise alla inimõigused läbi pragmaatilise käsitluse. Tegemist on lähenemisega, mis näeb inimõigusi kui instrumenti sihistatud probleemide adresseerimisel, võimaldades Alstoni ja Moyni vastanduvate vaadete asetamist omavahelisesse debatti.

Uurimuse keskmes on seega küsimus, kas inimõigused on sobivaks instrumendiks just majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Selleks, et püstitatud sõlmpunktile vastata, mõtestatakse mõlema autori poolset seisukohta eraldiseisvalt lahti, et neid hiljem kontseptuaalselt kõrvutada. Analüüsi tulemusena nenditakse, et vastus püstitatud uurimisküsimusele on „ei“. Inimõigused ei ole sobivaks instrumendiks majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Seega toetatakse Samuel Moyni positsiooni, mis ei ole küll ilma puudusteta, kuid pakub sidusamat ning veenvamat lahenduskäiku majandusliku ebavõrdsuse ja inimõiguste vahelistele suhestumisele kui teeb seda Alstoni oma. See aga ei tähenda, et Alstoni teesid oleksid väärtusetu. Autorite positsioonide lahknemine tuleneb inimõiguste algupära ja eesmärkide tajumisest ning majandusliku ebavõrdsuse kui probleemi määratlusest. Alstoni käsitlus on üldise ühiskondliku heaolu suurendamisele

suunatud, samal ajal kui Moyn näitlikustab eksisteeriva globaalse korra negatiivseid aspekte, tõdedes, et majandusliku ebavõrdsuse probleem on tänapäevases maailmas tõenäoliselt lahendamatu. Kindlasti ei peitu ebavõrdsuse leevendamiseks vajalikku jõudu aga inimõigustes.

Sisukord

Lühikokkuvõte	3
Sissejuhatus	6
1. Philip Alstoni lähenemise rekonstruktsioon	10
1.1 Teoreetilised alused.....	10
1.2 Lähenemisviis	11
1.3 Peamine fookus	13
1.4 Inimõiguste käsitus ja roll	15
1.5 Praktilised väljundid	17
2. Samuel Moyni lähenemise rekonstruktsioon	19
2.1 Teoreetilised alused.....	19
2.2 Lähenemisviis	21
2.3 Peamine fookus	23
2.4 Inimõiguste käsitus ja roll	25
2.5 Praktilised väljundid	27
3. Alstoni ja Moyni kriitiline võrdlus.....	29
3.1 Teoreetilised alused.....	29
3.2 Lähenemisviis	31
3.3 Peamine fookus	33
3.4 Inimõiguste käsitus ja roll	35
4. Debati praktilised järeldused.....	36
Kokkuvõte	39
Kirjanduse loetelu	41

Sissejuhatus

Aina kasvav globaalne majanduslik ebavõrdsus on üks tõsisemaid väljakutseid inimkonnale. 80 kõige rikkamat inimest omavad sama palju ressursse kui ligi 3,5 miljardit planeedi kõige vaesemat (Oxfam, 2015; 3). Samal ajal kui seitse inimest kümnest elab riigis, kus majandusliku ebavõrdsuse tase on tänaseks hullem kui 30 aastat tagasi (Oxfam, 2014; 25; Addison, Pirttilä & Tarp, 2019; United Nations, 2020; 3). Aina suurenev ebavõrdsus on üldjoontes kasvavas trendis nii planeedi kõige vaesemates regioonides kui ka arenenud demokraatias, pärssides miljonite inimeste võimalusi elada väärikat elu (Oxfam, 2014; 22). Majandusliku ebavõrdsuse näol on tegemist katusmõistega, mis hõlmab nii varalist, sissetulekute, töökohtade jaotumise kui ka sool, rassil, vanusel või mõnel muul nimetajal põhinevat ebavõrdsust.

Lisaks eelpool mainitule on paljude teoreetikute (Dancy, 2016; Alston, 2015a; Moyn, 2018; Dehm, 2019) kohaselt tegemist ka ühe suurima takistusega inimõiguste realiseerimise juures. Juba külma sõja lõppedes nähti ebavõrdset sissetulekute jaotust kui ühte suurimat ohtu maailmarahule, riikide poliitilisele stabiilsusele ja sotsiaalse elu säilitamisele: mõisteti, et riikidesisese ja -vahelise ebavõrdsusega käib pea alati käsikäes ka inimõiguste eitamine ja eiramine, mis võimaldas rõhuda inimõigustele kui majanduslikku ebavõrdsust lahendavale instrumendile iseeneses (Dehm, 2019; 451 & Oré Aguillar & Saiz, 2015).

Viimastel aastakümnetel ongi normatiivses poliitikateoorias kogunud hoogu pragmaatiliste vaadete laine, mis käsitleb inimõigusi kui kontekstuaalset poliitilist tööriista püstitatud eesmärkide saavutamiseks (Lamb, 2019; 550). Inimõiguste pragmatismi põhiolemus seisneb valitud strateegiate moraalsete, õiguslike ja poliitiliste kulude ja tulude võrdlemises võimalike alternatiividega konkreetsetes situatsioonides (Sharp, 2018; 502). Seega tuleks hoida fookust inimõigustel kui moraalsel ideel ning samas keskenduda ka tegelikele tavadele: uurida rahvusvaheliste institutsioonide, kohtute, valitsusväliste organisatsioonide ja aktivistide tegutsemist, et tagada inimõiguste põhimõtetele vastavate ideede realiseerumist (Luban, 2013 & Lamb, 2019; 551).

Lõhe universalistliku inimõiguste režiimi lubaduste ja poliitilise reaalsuse vahel on aina suurenemas ning inimõiguste pragmatism on kogukondlik reaktsioon seniste puudujääkide ja kitsaskohtade kõrvaldamiseks (Dancy, 2016; 512-513). Antud mitmemõõtmeline lähenemine võimaldab propageerida inimõigusi vastavalt olukorrale, arvestades käsitletava probleemi – kas vaesuse, korrupsiooni või tõesti ka majandusliku ebavõrdsuse – eripärasid ja olemust: igale erinevale inimõigusi puudutavale probleemile ei leidu ühte ja sama lahendust. Inimõiguste pragmaatiline dimensioon näib vältivat puudujääke, mis esinevad selgelt teiste lähenemisviisi juures (Lamb, 2019; 551), võimaldades leida reaalseid lahendusi inimeste heaoluga seatud ohtude ning inimõiguste realiseerimist pärssivate tegurite adekvaatsemaks vähendamiseks. Murekohtadele lähenetakse lokaalselt ning mõtestatult (Sharp, 2018; 502). Kuid kas antud ideed saab igale valdkonnale võrdselt rakendada? Kas inimõigused on sobilikuks instrumendiks just globaalse majandusliku ebavõrdsusega tegelemisel?

Antud debatt inimõiguste ja majandusliku ebavõrdsuse suhtes on olnud seni selge lahenduseta. Pole jõutud konkreetsele järeldusele, kas inimõigused omavad vajalikku jõudu ja sobivad antud väljakutset lahendama (Dancy, 2016; 524 & Oré Aguillar & Saiz, 2015). Käesoleva uurimuse eesmärgiks on tuua selgust inimõiguste ja majandusliku ebavõrdsuse vahelistesse seostesse, vastates küsimusele, kas inimõigused on sobivaks instrumendiks äärmise majandusliku ebavõrdsusega võitlemisel. Selleks võetakse vaatluse alla kahe mõtleja pragmaatilised käsitleused, mis antud murekohas teeside poolest kardinaalselt lahknevad.

Philip Alston, ÜRO eriraportöör äärmise vaesuse ja inimõiguste alal, on ühe olulise tegurina käsitletava probleemiga tegelemisel pakkunud välja just inimõigused. 2015. aasta aruandes väidab ta, et äärmine vaesus on otseselt seotud äärmise ebavõrdsuse ning rikkuse ja sissetulekute jaotusega, muutes inimõiguste raamistiku antud probleemi vastu võitlemisel ülimalt oluliseks (Alston, 2015a; 1). Alstoni sõnul on varasemalt pööratud inimõiguste asjakohasusele antud temaatika juures liialt vähe tähelepanu nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul tasandil ning see peab muutuma (Alston, 2015a; 4). Võimaliku lahendusena pakub ta välja konkreetse seitsmest ettepanekust koosneva ning inimõigustel põhineva agenda majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemiseks, mis hõlmab

erinevaid valdkondi õiguste omistamisest kuni eelarvepoliitikani (Alston, 2015a; 16-20). Antud ideid arendab autor mõnevõrra edasi 2019. aasta toimetatud kogumikus *Tax, Inequality, and Human Rights* (kaastoimetaja Nikki Reisch).

Bakalaureusetöö kesksele küsimusele vastamiseks kõrvutatakse Alstoni ideid Samuel Moyni omadega, kelle 2018. aasta teose *Not Enough: Human Rights in An Unequal World* keskne tees vastandub selgelt varasema mõtleja nägemusega. Moyn näeb, et kaasaegne inimõiguste liikumine on vaevu puudutanud ning käsitlenud majandusliku ebavõrdsuse teemat, aidates sellega kaasa neoliberaalse agenda läbisurumisele, mis omakorda ainult suurendab, mitte ei vähenda, majanduslikku ebavõrdsust (Moyn, 2018). Moyni põhiliseks argumendiks on inimõiguste kui instrumendi puudulik määratlemine: inimõiguste raamistik on liialt lihtsustatud, laialivalguv ning ebapädev antud probleemiga tegelema (Moyn, 2018; 4). Teisisõnu, inimõigused ei ole piisavad majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel.

Uurimuse metodoloogiline pool on metatasandi teoreetiline lähenemine, mille eesmärgiks on välja tuua autorite võistlevad vaatepunktid, nende loogika, seosed ja omavaheline võrdlus. Et mõtlejaid oleks võimalik analüütiliselt kõrvutada, tuleb esmalt nende seisukohad ning argumendid rekonstrueerida. Antud uurimuses analüüsitakse Philip Alstoni mõtteid 2015. aasta ÜRO raporti ning 2019. aasta toimetatud kogumikus *Tax, Inequality, and Human Rights* ilmunud peatükkide põhjal. Samuel Moyni ideid uuritakse 2018. aasta teose *Not Enough: Human Rights in An Unequal World* näitel. Mõlema autori puhul võetakse arvesse ka 2015. aastal *Open Democracy* platvormil ilmunud teemakohaseid artikleid, mis kirjutati vastulausetena teineteise teesidele. Arutelu sõlmpunktiks on ebavõrdsuse kui mõiste ja inimõiguste kui idee lahtimõtestamine. Seega tuleb mõtlejate arusaamade seletamisel uurida, milles nähakse probleemi ning kas ja kuidas aitavad inimõigused murekohaga tegeleda – teisisõnu, vaadata, kas Alston ja Moyn räägivad üldse samast kontseptsioonist. Valitud autorite argumentide rekonstrueerimisel lähtutakse järgnevatest alaküsimustest:

- 1) millistest dokumentidest mõtlejad lähtuvad ja kuidas nad määratlevad inimõiguste raamistikku ning majanduslikku ebavõrdsust (määratleda teoreetilised alused)?;

- 2) kuidas on võimalik vastavaid lähenemisi tervikuna iseloomustada (määratleda lähenemisviisi)?;
- 3) kuidas mõistavad autorid üksikute riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide (eriti ÜRO) rolli majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel (määratleda peamine fookus)?;
- 4) mida on autorite arvates vaja ja ka võimalik teha, et majandusliku ebavõrdsusega efektiivselt tegeleda ning kuidas nad näevad inimõiguste rolli selles ülesandes (määratleda inimõiguste käsitus ja roll)?;
- 5) mis räägib ühe või teise lähenemise kasuks (määratleda ideede praktilised väljundid)?

Pärast teoreetikute seisukohtade markeerimist on võimalik jõuda kirjatöö keskse küsimuse, inimõiguse kui võimaliku majanduslikust ebavõrdsusest päästva instrumendi, juurde ehk võrdlevalt vaagida Philip Alstoni ning Samuel Moyni vastanduvaid teese, hinnates nende veenvust ja sidusust, andes seejärel kriitilise omapoolse hinnangu, mille põhjal on võimalik vastata põhilisele uurimisküsimusele. Seega koosneb töö autorite lähenemiste eraldiseisvatest markeerimistest, mõtlejate seisukohtade võrdlemisest läbi pragmaatilise dimensiooni ning debati praktiliste järelduste avardamisest.

1. Philip Alstoni lähenemise rekonstruktsioon

Kuna käesolev debatt sai uue hingamise just Philip Alstoni 2015. aasta raportist, on paslik antud uurimuse puhul alustada Alstoni vaate rekonstrueerimisest. Autor alustab temale antud ÜRO mandaadi kohustuste hulka käivat 2015. aasta raportit tõdemusega, et majanduslik ebavõrdsus on aina suurenev probleem tänapäevases ühiskonnas. Seda seetõttu, et aina kasvav äärmine majanduslik ebavõrdsus on otseselt seotud äärmise vaesusega, eriti kui käsitleda sissetulekute ja rikkuste jaotust nii riikidesiseselt kui -väliselt, mis pärsib inimväärse elu ideaali ning on üheks suurimaks takistuseks inimõiguste realiseerimisel (Alston, 2015a; 3 & Alston, 2015b). Seega ei ole ebavõrdsuse näol tegemist mitte ainult majandusliku, vaid ka inimõiguste probleemiga (Alston, 2015b).

1.1 Teoreetilised alused

Alstoni (2015a; 17-18) teesi aluseks on eksisteeriv inimõiguste raamistik, mille lähtepunktiks on ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon ning läbi mille autor näitab, et majanduslikule ebavõrdsusele on võimalik läheneda just läbi inimõiguste. Kuna riigid ise leppisid vabatahtlikult 1948. aastal kokku inimväärset elu puudutavates mängureeglites, peaksid nad nüüd neid punkte ka täitma (Alston, 2019; 554). „Ühiskondlikus lepingus said sätestatud kodaniku ja riigi vahelised õigused ja kohustused, millele inimõigused annavad edasise sisu,“ (Alston & Kirsch, 2019; 19). Seega käitub eksisteeriv inimõiguste raamistik läbi erinevate praktiliste väljundite meeldetuletusena globaalsest südametunnistusest, mis sobib lahendama probleeme, kaasaarvatud majanduslikku ebavõrdsust, sest nii on sõnastanud inimõiguste deklaratsioon. Kuna antud ideaal sisaldab hulgaliselt sotsiaalseid garantiisid, mida ebavõrdsus puudutab, oleks vajalik ka majanduslik ebavõrdsus ise viivitamatult kogu raamistikuga siduda.

Alston (2015a; 4 & 11-13) väidab selgelt, et rahvusvaheline kogukond on seni jätnud adresseerimata nähtuse, mis on otseselt ja põhjuslikult seotud inimõigustekeskse idee – inimväärse eluga – ning mille eksisteerimine ei lase inimõiguste poolt lubatud võimalusi realiseerida. Autor tõdeb (samas; 4), et kuigi majanduslikku ebavõrdsust võib tõlgendada mitmel viisil, nii sissetulekute (tööjõu või kapitali) kui rikkuste (finantsvara või

maaomandi) ebavõrdse jaotusena, keskendub ta oma töös siiski nähtuse laiapõhjalisele tõlgendamisele: eesmärgiks pole mitte sihistatud juhtnööride andmine, vaid üldsuse tähelepanu toomine tõsiasjale, et tegemist on murekohaga, mis vajab uut perspektiivi.

Alston läheneb inimõiguste pädevusele majandusliku ebavõrdsusega tegelemisel läbi mõlema komponendi sidumise äärmise vaesusega. Radikaalne ebavõrdsus säilitab ning aitab (taas)toota äärmist vaesusust. Ja kuna äärmist vaesust on võimalik kirjeldada peamise inimõiguste realiseerimist takistava tingimusena, pole ebavõrdsus mitte ainult majanduslik, vaid ka inimõiguste küsimus. Teisisõnu, inimõigused sobivad globaalse äärmise majandusliku ebavõrdsuse vastu toimiva instrumendina seetõttu, et nad on kesksed ekstreemse globaalse vaesusega tegelemisel. Autor näeb mõningast probleemi ka äärmises majanduslikus ebavõrdsuses iseendas, sest temaga kaasnevad poliitiline ja sotsiaalne ebavõrdsus, mis omakorda tähendab, et mitte kõik kodanikud ei ole võimelised oma demokraatlike õigusi võrdselt kasutama (Alston, 2015a; 8 & 11-13). Alston on võtnud majandusliku ebavõrdsuse määratlemisel globaalse fookuse: ei eksisteeri riiki või regiooni, kus majanduslik ebavõrdsus ei eksisteeriks (samas; 4-6). Lisaks keskendub ta ekstreemsele ebavõrdsusele: probleem pole mitte ebavõrdsuses, vaid tema äärmuslikus realiseerumises, mil võrdsete võimaluste printsiip enam ei rakendu (samas; 6). Lisaks indiviidi tasandile näeb Alston inimõiguste eriamise ja äärmise ebavõrdsuse kasvu põhjusliku seotuse eiramise juures suurt ohtu ka riikide heaolule: inimõiguste realiseerimatus toob kaasa aina suurenevat ebavõrdsust, luues omakorda poliitilist rahulolematust, mis võib lõpuks viia mässuni. Oma tõdemusi ilmestab ta Platoni tsitaadiga: „kui riik soovib vältida...kodanikkonna lagunemist...ei tohi lubada äärmise vaesuse ja rikkuse süvenemist üheski tsiviilühiskonna kihis, sest mõlemad põhjustavad hävingut,“ (Alston, 2015a; 12). Seega näeb autor, et majandusliku ebavõrdsuse probleemi lahendamine on kõigi osapoolte huvides.

1.2 Läheneb viis

Alstoni lähenemist võib iseloomustada kui eksisteeriva *status quo* kaitset, mis üritab samaaegselt tuua üldsuse luubi alla äärmise majandusliku ebavõrdsuse temaatikat ning tema suhestumist just inimõigustega. Ta ei eira eksisteeriva kapitalistliku korra

negatiivseid mõjusid näiteks ametiühingutele ning tööhõivepoliitikatele (Alston, 2015a; 10), kuid usub, et ka antud probleeme on võimalik eksisteerivas globaalses raamistikus lahendada. Alstoni teeside eesmärk ei ole mitte pakkuda välja konkreetseid lahendusi, mis käituksid äärmise ebavõrdsuse parandajatena, vaid ilmestada ebavõrdsuse leevendamise võimalikkust inimõiguste raamistiku kaudu. Ka raportis (2015a) välja pakutud seitsmesammulise tegutsemisplaani keskmes pole niivõrd otsesed juhised riikidele ning organisatsioonidele, vaid tegemist on katsega näidata, et globaalse majandusliku ebavõrdsuse probleemi on võimalik võimalik lahendada just läbi inimõiguste raamistiku. Seega on tegemist üleskutsega koostööle.

Edusammude tegemiseks on aga oluline, et nii majandusorganisatsioonid kui inimõiguslased alustaksid omavahelist koostööd ning ei eiraks enam käsitlevate probleemide vahelisi põhjuslikke seoseid. Praegune olukord, kus majandusorganisatsioonid ei taha näha vajadust kaasata inimõiguste temaatikat enda programmi ning inimõiguste organisatsioonid eiravad majanduslike ümberjaotavate poliitikate aktuaalsust nende vallas, ei ole ratsionaalne: läbi inimõiguste saab õigustada maksupoliitikaid, mis aitavad vaesemaid, vähendades seega ka majanduslikku ebavõrdsust (Alston & Kirsch, 2019; 3). Lihtsustatuna võib öelda, et säärase lähenemisviisi näol on tegemist varasemate mõlemapoolsete kinnistunud arusaamade ümber mõtestamisega mitte eksisteeriva institutsionaalse raamistiku hävitamiskatsega. Et praegust halli olukorda parandada, on majanduslikku dimensiooni vaja tuua inimlikkuse mõõde ning see ongi inimõiguste roll (Alston & Kirsch, 2019; 24).

Lisaks uut sorti rahvusvahelise koostöö innustamisele on Alstoni lähenemise keskmes ka maksupoliitikale uue perspektiivi andmine, rõhutades eelkõige võrdseid alustingimusi tagavaid lahendusi (hariduse areng ja ligipääsetavus, sotsiaalse liikuvuse võimalikkus jne). Majanduslik ebavõrdsus pole mitte ainult turul toimuva, vaid ka seadusi, määrusi ja institutsioone kujundavate poliitiliste jõudude otsuste tulemus (Alston, 2015a; 8, vt ka Alston & Kirsch, 2019). Seega on maksupoliitika, mis on üheks kõige olulisemaks tööriistaks ühiskondliku ökonoomilise kuvandi loomisel, otseselt seotud majandusliku ebavõrdsuse temaatika ning inimõiguste realiseerimise piiratusega. Tegemist on tõdemusega, mis näitlikustab taaskord vajadust antud valdkondi siduda: „Eelarvepoliitika

on äärmise majandusliku ebavõrdsuse vähendamise juures ülimalt oluline. Kui otsuste moraalseid kaalutlusi soovitakse hakata tõsiselt võtma, siis on inimõiguste normid, nagu näiteks õigus piisavale elatustasemele, ainuõigeks ja sobivaks lähtepunktiks,“ (Alston & Kirsch, 2019; 13). Seega kui inimõigused annavad ühiskondlikule lepingule sisu, siis maksud on selle tõelist tähendust tagavaks tööriistaks (samas; 19).

Alstoni kohaselt ei ole siiski täiuslikku majanduslikku võrdsust võimalik saavutada ja see ei ole ka soovitav: teatava määra ebavõrdsuse juures ei ole alust vastuväidete esitamiseks seni kuni olukord peegeldab jõupingutuste ja annete paratamatuid erinevusi, mis on olulised üldise ühiskondliku heaolu saavutamiseks (Alston, 2015a; 6). „Milles tuleks üksmeelel olla, on tõsiasi, et igal inimesel peab aga olema õigus võrdsetele võimalustele,“ (samas; 6). Seega ütleb autor otse välja, et nii rahvusvaheliselt kui ka siseriiklikult taotletavaks eesmärgiks peaks olema võrdsete võimaluste tagamine. Egalitaarsusel ei ole kohta tänapäevases kasu(mi)le orienteeritud ühiskonnas, sest täielikku võrdsust taotlev süsteem ei ole võimeline pakkuma arengut, mis on vajalik universaalse hea elu tagamiseks. Säärasest arusaamast peegeldub taas eksisteeriva ühiskondliku korra kaitse, sest sellest lahti ütlemine ei too kaasa positiivseid aspekte.

1.3 Peamine fookus

Kuna Alston näeb äärmise majandusliku ebavõrdsuse probleemi juures lahendusena fiskaalpoliitikate inimlikumat ümberkorraldamist, lasub kohatine fookus riikidel: nemad on need, kes poliitikaid ellu viivad ning elanike elujärge kujundada saavad. Kuid kuna tegemist on globaalse probleemiga, näeb autor, et olukorra paranemiseks on vaja ka globaalseid direktiive, mida peaksid andma rahvusvahelised organisatsioonid eesotsas ÜRO-ga. Siinkohal tuleb mängu ka uut sorti koostöö ja lahenduste põimitus inimõiguste põhimõtetega: inimõiguste poolt pakutav moraalne raamistik on kogu pusle võtmeks ning peamiseks fookuseks. Olukorra lahendamine sõltub seega erinevate toimijate vahelisest koostööst.

Riiklikul tasandil on oluline, et valitsused teeksid päevakorras ruumi inimlikumatele maksupoliitikatele, mis on selgelt välja töötatud majandusliku ebavõrdsusega

tegelemiseks (Alston, 2015a; 18). Maksupoliitika on inimõiguste poliitika, sest riigi maksustruktuuri regressiivne või progressiivne olemus ning rühmad ja eesmärgid, kelle või mille jaoks tehakse erandeid või mahaarvamisi (USA probleem), kujundavad tulude ja varade jaotuse kogu elanikkonna vahel, mis omakorda mõjutab inimõiguste realiseerimise võimalikkust (samas; 18 & Alston, 2019; 561). Teisisõnu, kui sul on proportsionaalselt vähem raha, ei saa sa täielikult lubatud õigusi realiseerida. Riik, millel puudub sotsiaalsekaitse miinimum, olgu see siis säärast nimetatud või mitte, ei täida põhikohustusi oma kodanike ees: inimväärne elu ei ole tagatud. ÜRO Inimõiguste Nõukogu peaks seega nõudma, et valitsused tunnistaksid selgesõnaliselt, et sotsiaalkaitse ja -kindlustatus on inimõigus (Alston, 2015a; 17). Siiski ignoreerivad paljud riigid, juhtivad rahvusvahelised organisatsioonid ja finantsasutused endiselt antud õiguse tunnustamist oma poliitikates ja programmides. See peab muutuma, sest sotsiaalkaitse skeemidel, näiteks kodanikupalgal, on märkimisväärne mõju ebavõrdsuse vähendamise juures (samas; 17 & Alston, 2019; 559).

Selleks, et riigid majandusliku ebavõrdsusega tegelemise olulisust tabaksid ning et nad oleksid võimelised vastavaid arstivad fiskaalpoliitilisi otsused vastu võtma, on oluline, et rahvusvaheline kogukond (World Bank, IMF, WTO, OECD) võtaks antud probleemiga tegelemise agendasse (Alston, 2015a; 20 & Alston, 2015b). Hetkel räägitakse ebavõrdsusest kui võtmeküsimusest, seistes samaaegselt vankumatult vastu poliitikele, mis kaasaksid inimõiguste inimlikku perspektiivi valmivatesse programmidesse. Kuna varasemalt mainitud organisatsioone kontrollivad tegelikkuses riigid, tuleb õigele rajale suunamisel alustada nende esindajatest, kellele peaks suuna kätte andma ÜRO, olles juba aastakümneid inimõiguste peamiseks vedajaks (Alston, 2015a; 15).

Siiski ei näe Alston, et inimõiguste kogukond, kaasaarvatud ÜRO, mõistaksid täielikult majanduslikust ebavõrdsusest tulenevaid probleeme. „Kui Inimõiguste Nõukogus tõstatatakse majandus- ja rahandusküsimusi, on alati keegi, kes väidab, et tegemist pole sobiva foorumiga ja et nende küsimustega peaks tegelema mujal. Ja kui majandusringkondades püütakse tõstatada inimõigustega seotud teemat, nõuavad need samad valitsused, et vastavate küsimustega tegeleks Inimõiguste Nõukogu,“ (Alston, 2015b). Tegemist on kahepoolse probleemiga, mille lahendamiseks on vaja

kahepoolset reageerimist. Nii nagu on seda teinud majandusteadlased, on ka inimõiguslased suuresti ignoreerinud äärmise ebavõrdsuse tagajärgi valdavas enamuses propageerimis- ja analüüsitöös – sääraseid iganenud prioriteetidid vajavad ümbermõtestamist (Alston, 2019; 561). Tegemist on suure ohuga, kuna inimõiguste raamistik, mis ei käsitle äärmist ebavõrdsust kui vaesuse ühte peamist allikat ning põhjust, miks enam kui veerand inimkonnast ei ole võimelised neile lubatud inimõigusi rakendama, on hukule määratud (Alston, 2015a; 4). Seega peavad inimõiguslased esmalt tegema endale selgeks, kust läheb piir, mil majanduslik ebavõrdsus takistab põhiõiguste realiseerimist, ning seejärel selle piiri ületamisele ka vastavalt reageerima koostöös riikide ja majandusorganisatsioonidega. Nagu mainitud, näeb Alston, et säärast sorti koostöö propageerijaks võiks olla just ÜRO, mille Inimõiguste Nõukogu ja Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste komitee peaksid ja võiksid aruteluteemade mõningase ühildamise läbi teistele eeskujuks olla (Alston, 2015a; 19).

1.4 Inimõiguste käsitlus ja roll

„Inimõiguste raamistik on äärmise ebavõrdsuse adresseerimisel otsustava tähtsusega,“ (Alston; 2015a; 2). Nii on alustanud mõtleja 2015. aasta ÜRO raportit, ilmestades hetkeolukorda rahvusvahelisel areenil: inimõigustes ei nähta potentsiaali, mida ta reaalsuses omab. Antud väitest kumavad läbi kõik Alstoni edasised argumendid, mis põhinevad ideel, et inimõigused suudavad ja on ainuõiged tegelema majandusliku ebavõrdsuse probleemiga. Inimõiguste juures on oluliseks just globaalne mõõde ja samas kontekstuaalsus, mis võimaldab vaieldamatult igas mõttes laia ulatusega murekohta adresseerida. Majandusliku ebavõrdsuse näol on tegemist probleemiga, mis eksisteerib kõikjal ning väljendub eritaolistes ja pea kõikehõlmavates aspektides. Inimõiguste juriidilise raamistiku võlu seisneb just selles, et hoolimata universaalsete standardite kehtestamise püüdest ei nõuta ja ei eeldata, et sätestatud norme täidetakse kõikides maailma riikides samas vaimus. Reaalsus on, et pea kõiki õigusi realiseeritakse erinevatel viisidel ja vastavalt võimalustele. See aga ei tähenda, et antud raamistik ei oleks oluline või tema mõju märkimisväärne. „Asjaolu, et vanglatingimused Botswanas on selgelt madalamad kui Norras, ei tähenda, et esimene ei saaks täita asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, mis võtaksid arvesse antud ühiskonnas teostatavaid võimalusi,“ (Alston,

2019; 557). Teisisõnu, inimõigused väljendavad globaalset arusaama moraalist, mida viiakse erinevates valdkondades ellu vastavalt kohalikele väljavaadetele.

Alston näeb inimõiguste raamistikku kui ülemaailmset teerajajat ja murekohtade leevendajat paljudes valdkondades – vaesuse, genotsiidi, poliitilise repressiooni jne. küsimustes – kuid oleks aeg antud nimistusse lisada ka majanduslik ebavõrdsus, eriti arvestades, et tegemist on paljude teiste sotsiaalsete ja poliitiliste probleemide patuorjaga. Majanduslikud ja sotsiaalsed õigused on alati olnud inimõiguste raamistiku olulised osad, isegi kui Inimõiguste Ülddeklaratsioonis puudub konkreetne ja iseseisev klausel, mis nõuab „õigust võrdsusele“. Et tõestada „võrdsuse“ seotust inimõiguste juriidikaga, toetuvad inimõiguste organid hetkel järgnevatele Inimõiguste Ülddeklaratsiooni sätetele: meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõttele (preambul), tõsiasi, et kõik inimesed on sündinud vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt (artikkel 1) ja, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja neil on ka õigus võrdsele kaitsele seaduse ees (artikkel 7) (Alston, 2015a; 18). Antud paragrahve kombineeritakse mittediskrimineerimise põhimõttega, mis jookseb läbi pea kõigist Inimõiguste Ülddeklaratsiooni sätetest (samamoodi; 18). Siiski on võrdõiguslikkuse normi taotlejad ja realiseerivad inimõiguste institutsioonid pikka aega rõhutanud, et ametlik kontseptuaalne võrdsus ei ole piisav asendaja inimõiguste põhimõtetes nõutavatele sisulisele võrdsusele, mille alusel oleks ka äärmise majandusliku ebavõrdsuse eksisteerimine vastuolus inimõiguste otsuste põhimõtetega (Alston, 2015a; 18). Seega tuleks ta nüüd ametlikult raamistikuga siduda. Majanduslik ebavõrdsus sütitab ja süvendab inimõigustevastaseid murekohti mitte ainult arengumaades vaid ka väljakujunenud demokraatias, mõjutades ressursside kättesaadavust ja võrdse juurdepääsu küsimust. Kui arenenud ühiskonna puhul on probleemiks näiteks ligipääs kvaliteetsele haridusele, siis arenevate riikide juures on selleks puhta vee temaatika: mõlema puhul on kättesaadavus piiratud, sest esmane kasutusõigus kuulub (jõukale) eliidile (Alston, 2015a; 12-13). Probleemi globaalset raamistust on oluline täheldada, sest vastupidiselt laialdaselt levinud arusaamale, on ka arenenud ühiskondade kontekstis inimõigustel oluline edasiviiv roll.

On alusetu väita, et isegi täiuslikult realiseeritud inimõigused on kooskõlas radikaalse ebavõrdsusega või et inimõigused ning majanduslik ebavõrdsus ei oma ühist kõnepinda.

Praegust inimõiguslaste ning majandusringkondade koostöö suutmatust, lõputuid ja ebaproduktiivseid institutsioonilisi vaidlusi, ei tohiks segi ajada inimõiguste raamistiku tegeliku struktuuri ja võimekusega (Alston, 2015b). Autori teesi eesmärgiks on juhtida mõlema leeri tähelepanu tõsiasjale, et koos töötades ja agendasid ühendades, oleks võimalik majanduslikku ebavõrdsust vähendada ning läbi selle tervet rida globaalseid probleeme leevendada. Alston pakub välja tuleviku tegevuskava ebavõrdsuse vastu võitlemiseks: 1) äärmise ebavõrdsuse ametlik mittetolereerimine; 2) äärmise ebavõrdsuse vähendamisele pühendumine; 3) majanduslikele, sotsiaalsetele ja kultuurilistele õigustele sama rõhuasetuse ja prioriteedi andmine kui kodaniku- ja poliitilistele õigustele; 4) sotsiaalkaitse õiguse tunnustamine; 5) säärase eelarvepoliitika rakendamine, mille eesmärk on vähendada ebavõrdsust; 6) võrdõiguslikkuse idee taaselustamine ja talle sisu andmine; 7) ressursside ja ümberjaotamise küsimuste tõstmine inimõigustealaste arutelude keskmesse (Alston, 2015a; 2 ja 17–20). Tegemist on ideedega, mis peaksid nii kokkuvõtvalt kui ka eraldiseisvatena ilmestama inimõiguste suutlikkust probleemiga tegeleda.

1.5 Praktilised väljundid

Alston usub, et majandusliku ebavõrdsuse probleemi on võimalik inimõiguste vaatepunkti kaudu sihistatult leevendada. Autori lähenemise kasuks räägib tõsiasi, et pakutud lahendus, mida ilmestab eelnevalt mainitud tuleviku tegevuskava, on ka praktiliselt realiseeritav ehk Alstoni lähenemine ei eelda eksisteeriva korra totaalset ümberkorraldust, vaid pigem rõhutab juba eksisteeriva institutsionaalse raamistiku sees aina suurenevat vajadust koostööle.

Suureks boonuseks autori lähenemises on fiskaal- ning veel täpsemalt maksupoliitika teemaatika käsitlemine: tegemist on ainsa praktilise lahendusega, mis tagab majandusliku ebavõrdsuse vähenemise. Alstoni käsitus on lähtunud inimõiguste normidest kui standarditest, mille alusel hinnata rahvusvaheliste maksusüsteemide õiglust või ebaõiglust. Järgmine etapp hõlmab aga riikide vabatahtlikult aktsepteeritud ja siduvate inimõigustega seotud kohustuste selgesõnalisemat kasutamist, et anda nii ühiskondlikule

lepingule kui nõustunud inimõiguste põhimõtetele täpsemat sisu (Alston & Kirsch, 2019; 19).

Lisaks sõnastab mõtleja enda jaoks väga selgelt teeside eesmärgi, milleks pole otseste poliitikaalternatiivide pakkumine, vaid katse suunata riike ja organisatsioone võtma initsiatiivi antud probleemiga tegelemiseks. Siinkohal on selge ka initsiatiivi kordinaatori ehk ÜRO roll. Alston lähtub oma mõtetes päris elu reaalsusest ning ei lange liialt teoreetilisele tasandile. Ta on üritanud ilmestada majandusliku ebavõrdsuse temaatikat läbi erinevate vaatenurkade, mis muudab käsitluse mitmetasandiliseks ning -külsemaks. Ei jääda vaid ühe peamise põhjenduse juurde, milleks on tõsiasi, et ebavõrdsus põhjustab vaesust, vaid tuuakse sisse ka teised poliitilised ja sotsiaalsed murekohad nagu hariduse, tervisehoiu, poliitilise võimu jne ligipääsetavuse küsimused. Lisaks üksikindiviidi tasandile läheneb Alston *status quo* kaitsjale omaselt ka riiklikust ja institutsionaalsest vaatepunktist, luues seose aina suureneva majandusliku ebavõrdsuse ning poliitilise ebastabiilsuse vahel, rõhutades, et antud murekohaga tegelemine on kõikide huvides: kõigil on sellest võita.

2. Samuel Moyni lähenemise rekonstruktsioon

Kaudse vastulausena Alstoni teesidele on Samuel Moyn kirjutanud teose *Not Enough: Human Rights in an Unequal World* (2018). Moyn on inimõiguste teoreetik, kes on lähenenud antud valdkonnale läbi intellektuaalajaloolise meetodi, uurides inimõiguste idee paigutumist ja rakendumist erinevate ajalooliste kontekstide valguses (Moyn, 2012 & 2014). Autori viimase raamatu keskne idee on, et inimõigused ei ole juba põhimõtteliselt pädevad majandusliku ebavõrdsuse probleemiga tegelema. Antud väidet toetab mõttekäik, mis võtab luubi alla inimõiguste raamistiku tekke, tema reaalse toimimise kaasajal ning seotuse majandusliku ebavõrdsusega.

2.1 Teoreetilised alused

Nagu mainitud, viljeleb Moyn intellektuaalajaloolist lähenemist, mis vaatab inimõigusi ja ebavõrdsuse probleemi pikas perspektiivis, andes seeläbi kriitilise hinnangu inimõigustele kui vastava probleemiga tegelevale instrumendile. Autori teoreetilised lähtepunktid põhinevad jakobiinide pärandi idee ja Ülddeklaratsiooni rakendumise lahtimõtestamisest. Moyni (2018; 12-13) kohaselt leidsid kahe maailmasõja (MS) poolt räsitud riigid päästerõnga Prantsuse revolutsiooni aegsest jakobiinide pärandist: just nemad olid teerajajaks „sekkuvale“ riigile, mis võimaldas ühiskondlikku rahu ja turvatunde saavutamist. Jakobiinide poolt välja pakutud institutsioonid põhinesid keskklassi suurendavatel ideedel, kombineerides eluks vajamineva miinimumi ja materiaalse võrdsuse ideaale. Just käsitletud kahe printsiibi olemasolus peitub Moyni kohaselt egalitaarse ühiskonna võti. Sellele ühiskonnale jõudsid kõige lähemale just II MS järgsed heoluriigid (samas; 13). Nende rahvaste eestvedamisel allkirjastati 1948. aastal ka Inimõiguste Ülddeklaratsioon, mis võttis esmakordselt ka majanduslikud ja sotsiaalsed õigused kaitse alla, ülistades seega demokraatliku heoluriigi kontseptsiooni (samas; 13-14). Hoolimata egalitaarsest algupärasest jäid deklaratsiooniga kokku lepitud ideed reaalsuses kaugemale majandusliku võrdsuse projektist: poliitökonoomia korraldamine jõudis 1940. aastatel rahvusriigi tasemest kõrgemale ainult varasemate katastroofide vältimise eesmärgil. Suhe Ülddeklaratsiooni ja majanduse vahel oli seega minimaalsete garantiide kogum, millest edasi egalitaarsuse poole pidid eraldiseisvad

heaoluriigid ise püüdlema (samas: 214). Seega kuigi Moyn käsitleb antud dokumenti rahvusvaheliste inimõiguste juriidilise alusena, näeb ta, et tegemist ei olnud millegi revolutsioonilisega: Inimõiguste Ülddeklaratsioon pakkus maailmale malli ideede kohta, mida oldi juba rakendatud (samas; 59-60).

Lisaks toonitab autor (2018; 174), et kuigi rahvusvaheliste inimõiguste juriidiline algus jääb 1948. aastasse, siis inimõiguste ideede, põhimõtete ja toimimise kontseptsiooni loomine, nagu seda tänapäeval teatakse, toimus enam kui kaks kümnendit hiljem, 1970. aastatel. Ühtides turufundamentalismi esilekerkimisega, ajaga mil populaarsust kogus mõte, et reguleerimata laissez-faire poliitika on lahendus enamikele majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele. Seega on inimõiguste olemuse juures tegemist paradoksiga. Nad käituvad ideelisel tasandil kui vahend globaalse heaolu loomiseks, sest inimõiguste printsiipide kujundamisel ammutati inspiratsiooni heaoluriikide eeskujust, kuid reaalsus on, et egalitaarsust taotlevate probleemidega inimõigused tegelema ei sobi, sest kogukondlik fookus vahetati uudse kapitalismi vormi tõusuga individikeskse lähenemise vastu välja. Seega kui kunagi võis olla inimõiguste näol tegemist ideega tõelisest, ka materiaalsest, võrdõiguslikkusest, muutus ta poliitökonoomiliste muutuste käigus neoliberalismi õigustavaks vahendiks (samas; eessõna). See kindlasti ei tähenda, et inimõiguste näol ei oleks tegemist mõningase moraalse edulooga: repressioonide ja liigse vägivalda vastu võitlemisel on suudetud teha drastilisi positiivseid arenguid kõikjal maailma regioonides (Moyn, 2015). Siiski, kuna sätestatud ideede aktualiseerimine toimus ajal, mil maailma ei valitsenud enam heaoluriigi võrdsuse, vaid neoliberalismi piisavuse printsiip, ei ole majanduslik ebavõrdsus üks neist murekohtadest, millega inimõigused on suutelised tegelema. Juba varasemalt liiga tagasihoidlik ideaal muutus aja jooksul veelgi tagasihoidlikumaks, keskendudes peamiselt ainult isikuvabadustele, läbi mille ei ole aga võimalik majanduslikku ebavõrdsust vähendada.

Moyn ei lähtu siiski totaalset egalitaarsetelt alustelt: ebavõrdsuse vähendamine ei eelda totaalset võrdsust, vaid väljendub pigem teatavate piirangutena, mis tuleb seada rikkuste ülemmäärale, et luua globaalset keskklassi (Moyn, 2018; 4). Kindlasti ei piisa aga minimaalse sotsiaalse kaitse tagamisest, mis on omane eksisteerivale korrale. Piisavuse tagamist ei saa tõlgendada ebavõrdsuse vähendamisena, sest adresseerimata on

ebavõrdsuse tekitajad – kõige rikkamad. Seega võib autori võrdsusepüüdlust iseloomustada kui mõõduka majandusliku võrdsuse taotlemist, kus lõhe kõige rikkamate ja vaesemate vahel on kardinaalselt väiksem kui hetkel: eksisteeriv hierarhia on juba põhimõtteliselt kõlblusetu (samas; 213). Siiski tõdeb autor, et majanduslikus ebavõrdsuses peitub äärmiselt suur probleem mitte ainult indiviidi- vaid ka riiklikult tasandilt lähenedes: see pole mitte ainult amoraalne, vaid ka ebastabiilne ning enesehävituslik (Moyn, 2015). Äärmisel ebavõrdsusel on laastavad mõjud paljudele valdkondadele, kaasaarvatud demokraatiale, sest ebavõrdsust eirates antakse alust populismi tõusuks. Egalitaarse surve puudumise tagajärjed on praegu selgemad kui kunagi varem, sest populistlik raev on plahvatanud pea kõigis maailma rahvastes, mida suurendab aina süvenev võimuredel ja materiaalne stagnatsioon (Moyn, 2018; 217). „Püsiv ülemaailmne ebavõrdsus loob peatamatuid stiimuleid migratsiooniks, süvendades põgenikekriise ja muutes vaesuse struktuuraalsest kurjusest kõigile nähtavaks vaatamänguks,“ (samas; 217–218). Moyn näeb, et inimõiguste liikumine reageerib majanduslikule ebavõrdsusele alles siis, kui ta on juba viinud poliitilise katastroofini, siis kui on juba liiga hilja. Säärane lähenemine ei ole suutnud vähendada ebavõrdsust, vaid on keskendunud pelgalt temast tekkinud tagajärgede adresseerimisele. „Antud liikumine näeb üha enam välja nagu palliatiiv, mis aktsepteerib korduva kurjuse püsivust, ilma sellega ise silmitsi seismata,“ (samas; 218).

2.2 Lähenemisviis

Moyni teeside puhul pole tegemist inimõiguste üldistatud kriitikaga, vaid sihistatud argumentatsiooniga, mis ilmestab inimõiguste põhimõttelist suutmatust majandusliku ebavõrdsuse adresseerimisel. Juba käsitletava teose pealkiri „Piisav ei ole piisav“ näitab ära mõtleja positsiooni antud küsimustes. Inimõigused on vajalikud tänapäevases maailmas, kuid nende võimekus on limiteeritud. Universaalse rahalistest raskustest päästva mehhanismina nad ei toimi. Vohav populism ning põgenikekriis on ainult ühed näited haiguse eiramisest, kuid tema sümptomite taunimisest (Moyn, 2018; 218). Majanduslik ebavõrdsus avaldub arvukatel viisidel ning temaga tegelemisel ei piisa inimõiguste põhimõtete rakendamistest. Siiski võtab autor üldiselt pigem mõõduka seisukoha. Ta distantseerub uskumustest, mida jagavad paljud inimõiguste kriitikud, eriti

marksistliku ja realistliku positsiooni esindajad, kelle kohaselt vastavalt inimõigused, kas ei ole üldse seotud poliitilise ökonomia ja kõikjal vohava ebavõrdsusega, või et inimõiguste revolutsiooni näol on tegemist pelgalt kattevarjuga, mis on reaalsuses õigustus ebainimlikule domineerimisele (samas; eessõna). Ta võtab küll marksistide ja realistide kriitikat tõsiselt, kuid leiab siiski, et probleem seisneb inimõiguste suutlikkuses ja võimetes: seni ei ole tema sõnul tehtud midagi, et adresseerida just majandusliku ebavõrdsuse teemaatikat.

Inimõiguste saamatus taandub kahele põhilisele probleemile, millest kumab läbi autori selge vastus küsimusele, kas inimõigused on sobivaks instrumendiks majandusliku ebavõrdsusega tegelemisel. Esiteks, isegi ideaalselt realiseeritud inimõigused sobivad kokku ekstreemse ebavõrdsusega. „Ehkki see võib tunduda üllatav, ei esine drastilise materiaalse ebavõrdsuse ja inimõiguste põhisätte täitmise vahel vastuolusid,“ (Moyn, 2018; 213). Seega ei ole võimalik rääkida inimõigustest kui ebavõrdsusest päästvast tööriistast. Teiseks, eksisteeriv neoliberaalne kord ei ole sobilik majandusliku ebavõrdsuse vähenemise taotlemiseks: tähtsustatud on indiviidide kaitstus kahju eest, mis väljendub piisavate vahendite olemasolus, mitte riikide võimes tagada rahvuslikku heaolu ehk majanduslikku võrdsust (samas; 176). Majanduslik võrdsus eeldab ümberjaotamist, mis omakorda eeldab planeerimist ja tugevat riigipoolset sekkumist – antud mõtted vastanduvad aga juba olemuslikult neoliberalismi teesidele. Vastuolus on võrdsete võimaluste printsiip, mis iseloomustab eksisteerivat rahvusvahelist korda, ning võrdsete tulemuste lähenemine, mis oli omane II MS järgsetele heaoluriikidele ning oleks vajalik majandusliku võrdsuse tagamiseks (samas; 213-214).

Seega kui tahta, et inimõigused oleksid suutelised antud murekohaga tegelema, tuleks nad A) ümber sõnastada ja B) oleks vaja suurt sotsiaalset ja majanduslikku ümberkorraldust ehk sotsialistlikku pööret, mis omakorda nõuab globaalse moraali kujunemist. Inimõiguste poliitika valikuline tähelepanu minimaalsete heade asjade pakkumisele siin elus (e piisavusele) on muutnud nad kapitalistliku liikumise kaasosalisteks, mis hoolimata mõningase piisavuse saavutamise tolereerimisest, on vaieldamatult pühendunud materiaalse hierarhia intensiivistumisele. Moyn mõönab küll, et inimõiguste ajastul on märgata ka vaesuse vähenemist: ainuüksi Hiina kapitalistlik avanemine on aidanud

rohkem inimesi vaesusest välja kui ükskõik milline teine faktor, kaasaarvatud inimõigused (Moyn, 2018; 175). Samas on siiski kõige rikkamad antud epohhi veelgi otsustavamad võitjad: nende nii põhimõttelised kui ka reaalsed kasud on mäekõrgused võrreldes inimõiguste põhiliste adressaatidega. Kokkuvõtvalt võib öelda, et inimõigused, mis on suunatud piisavale kindlustatusele, on hädavajalikud ning omased praegusele ajastule, kuid neist ei piisa majandusliku ebavõrdsusega tegelemiseks (samas; eessõna). Neoliberalistlikus ühiskondlikus korras raamistatud inimõigused ei saa turufundamentalismi enda poolt süvendatud probleemi lahendada.

2.3 Peamine fookus

Ajalooliselt on idee võrdsusest olnud kõige mõjuvam ajal, mil majanduslikku võrdsust taotlevate poliitikate alternatiiv tundub riigi perspektiivist hullem kui ümberjaotamine ise (Moyn, 2018; 12). Ehkki sooline alluvusdünaamika ja rassism varjutasid sügavalt tollast eksisteerivat ühiskondlikku korda, oli II MS järgne periood materiaalselt kõige võrdsem modernne poliitiline korraldus, mida maailm on näinud (samas; 213). Riigid pöördusid ümberjaotavate poliitikate poole, sest aduti, mis järelelmid ja ohud leidsid kogetud majandussurutise viletsuses ning sõja koledustes (samas, 213). Võrdsuse jaoks on seega vaja hirmu monopoli, mille sarnast tänapäevases ühiskonnas (veel) ei leidu. Kindlasti ei leidu probleemiga tegelemiseks vajalikku määramatut mõjukust inimõigustes: inimõiguste tööriistadega ei ole võimalik läbi suruda hetkel rahvusvahelisi huve hästi teenivate kapitalistlike praktikate muutusi. Antud lähenemist katsetati juba korra Uue rahvusvahelise majanduskorra (*New International Economic Order*) idee propageerimisega 1970. aastatel. Tollal jäädigi paratamatult alla turufundamentalismi nähtavatele kasudele, mis olid olulisemad kui majanduskolonialismi sõltuvuse ja ärakasutamise piiramine (samas; 116-118).

Majandusliku ebavõrdsuse vähendamise jaoks peavad muutusi läbi suruma eeskätt riigid ise, sest puudub rahvusvaheliste liikumiste suunitlus, mis realselt kritiseeriks sääraseid kuritarvitusi. Kuid sellega peavad tegelema kõik riigid: kuna probleem on globaalne, peab ka lahendus seda olema. Arvukate riikide poolt loodud sotsialistlik norm muutub seega ka rahvusvaheliseks standardiks. Moyn (2018; 214 & 220) leiab, et säärane alt-ülesse

lähenemine on ainus viis majanduslikku ebavõrdsust vähendavaid ülemaailmseid poliitikaid ellu viia. Kui siseriiklikult tuleb keskenduda sotsialistlikele praktikatele, siis rahvusvaheline mõõde tuleb sisse globaalsete tootmis-, tarne- ja muude ahelate ümbermõtestamise ja -reguleerimisega (Moyn, 2018; 191). Siinkohal jõuab Moyn aga tagasi tõdemuseni, et vajalikke muutusi ei ole võimalik ellu viia neoliberaalse maailmakorra võidutsemise ajal ehk eeskätt on vaja ideoloogilist pööret riikides endis. Riiklikku fookust ilmestab ka tõsiasi, et kuigi Inimõiguste ülddeklaratsioon on päritolu ja vormi poolest küll rahvusvaheline, siis reaalsuses käitub ta riikide juhtkirjana. „Hoolekanne on olnud rahvuslik sellest ajast peale, kui antud temaatika maailmasõdade vahelise kriisi ajal tugevalt esile kerkis,“ (samas; 214).

Suurt usku rahvusvahelistesse organisatsioonidesse antud küsimuses Moynil ei ole. Majandusorganisatsioonid (World Bank, IMF, jne) ei ole kunagi olnud huvitatud egalitaarsete põhimõtete rakendamisest. Neoliberaalsete ühendustena keskendutakse pigem kasu ja piisavuse printsiibile: lähtutakse universaalsete põhivajaduste tagamise standardist ehk eluks vajalikust miinimumist (Moyn, 2018; 189). Läbi selle on võimalik käituda kosmpoliitse päästjana ja juhtida tähelepanu eemale organisatsioonide algupärast: nende ülesandeks on rahvusvahelise kapitalistliku süsteemi toimimise tagamine (samas; 130). Inimõiguste kogukonna, eelkõige ÜRO, fookus on aga suunatud pigem staatuste kui majandusliku võrdsuse saavutamisele (samas; 195). Antud vallas on ka viimaste kümnenditega suuri edusamme tehtud: globaalne põhiväärtuste eiramise stigmatiseerimine on vaieldamatult oluline panus globaalse heaolu saavutamisesse (samas; 176 & 202). Seega toimivad inimõigused instrumendina mitmete probleemide lahendamiseks, lihtsalt mitte majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Neil puudub selleks vajalik jõud, kuna II MS järgne radikaalne (vasakpoolne) ümberjaotav poliitiline võitlus on neoliberaalsel ajastul asendunud „antipoliitilise humanitaarsusega“, sest moraliseeritakse seda, mis peaks olema poliitiline. Nagu varasemalt sai aga ilmestatud, on majanduslik ebavõrdsus sügavalt poliitiline probleem, mis vajab ka poliitilist lahendust.

2.4 Inimõiguste käsitus ja roll

Nagu varasemalt sai mainitud, näeb Moyn, et majandusliku ebavõrdsusega tegelemiseks on vajalik tunnista praeguse ühiskondliku korralduse negatiivseid aspekte: A) inimõiguste senist valet raamistamist ja B) turufundamentalismi funktsiooni probleemi süvendaja ning (taas)tootjana. Inimõiguste vaatepunktist tuleks liikuda tagasi II MS järgse egalitaarsuse printsiibi juurde, sest vastutasuks kosmopoliitse päästja rolli eest loobus inimõiguste retoorika nii teoorias kui praktikas (majanduslikust) pariteedist (Moyn, 2015). „Inimõiguste liikumine on kinni neoliberaalses puuris, mida ta küll ei ehitanud, kuid millest ei ole võimalik väljuda,“ (Moyn, 2018; 172). Seega näeb Moyn, et valitsev rahvusvaheline poliitökonomiline kord mitte ainult ei sätestanud inimõiguste fookuse piisavuse tagamisele, vaid ei lase loodud raamistikul ka valitsevaid põhimõtteid muuta: inimõigused on poliitiline tööriist, mis vastab alati teatud huvidele, praegusel hetkel neoliberalismi omadele.

Üks keskseid õigustusi inimõiguste ümberkontseptualiseerimisele ongi just piisavuse (*sufficiency*) ja võrdsuse (*equality*) printsiipide lahendamatu vastuolu. Inimõigused põhinevad ideel, et inimesed on võrdsed. Seda aga selles tähenduses, et kõigil peaks olema tagatud eluks vajalik miinimum. Inimõiguste rakendumise kontekstis tähendab see sihistatud fookust vaesuse vähendamisele: keskendutakse piisavuse tagamisele (Moyn, 2018; 128). Äärmise majandusliku ebavõrdsuse paranemine eeldab aga reaalse mitte enam mõttelise võrdsuse suurenemist. Antud püüdlusest kumab läbi egalitaarsuse põhimõte, mis ei ole aga 21. sajandi kapitalistliku reaalsusega kooskõlas. „Inimõiguste vaatepunktist on just vaesuse vähendamine, erinevalt majandusliku lõhe kaotamisest, mitte ainult realistlik, vaid ka hädavajalik,“ (samas; 132). Kuna loodud raamistiku eesmärgiks on inimväärne elu (piisavus), ei ole inimõiguste seisukohast ja Moynile vastanduvalt hierarhia (ebavõrdsus) amoraalne (samas; 3-4). Just „piisavuse“ ja „võrdsuse“ eristamine võimaldab näha, kui sügavalt on inimõiguste ajastu, olgugi et kõige vaesemate inimeste jaoks veidikene parem aeg, olnud peamiselt rikaste kuldajastu: globaalselt taotletakse eluks vajalikku miinimumi, seadmata lage inimlikule maksimumile. Maailm on pärast inimõiguste revolutsiooni küll moraalsem, kuid mitte võrdsem. Seega tuleks majandusliku ebavõrdsuse probleemiga tegelemiseks inimõigused ümber sõnastada, näiteks sotsialistlikeks liikumisteks (samas; 218).

Lisaks põhimõttelisele semantilisele vastuolule, peitub praeguses inimõiguste raamistikus ka praktiline ebakõla (Moyn, 2018; 199). On paratamatu, et riikide legaalne võimekus on erinev. Igas põhiseaduses ei ole sotsiaalsete ja majanduslike õiguste rakendatavusel samasugust sunnijõudu kui traditsionaalsete õiguse kaitsel, vaid neid nähakse pigem kui riikide poliitikat suunavaid põhimõtteid. Seega ei ole globaalse majandusliku ebavõrdsuse vähendamine läbi inimõiguste raamistiku juba juriidiliselt võimalik: igal riigil puuduvad vastavad tööriistad, et isegi hea soovi korral võrdsust tagada (samas; 199). Ka rahvusvahelisel tasemel on rõhuasetus demokraatia jaoks hädavajalikke poliitiliste ja kodanikuõiguste kaitsel. Rahvusvahelistesse kohtutesse, ainsatesse inimõiguste institutsioonidesse, mis omavad mõningat sunnivõimu (st otsused on siduvad, kuid puudub jõustamismehhanism), majandusliku ebavõrdsuse temaatika ei jõua (samas; 186 & 189). Seal on fookus kriminaliseerimisel ning paratamatult ei ole eksisteeriva sotsiaalse konstruktsiooni kohaselt äärmises majanduslikus ebavõrdsuses midagi ebaseaduslikku.

Inimõigused lähenevad neoliberaalsele ajastule omaselt probleemidele individiksekselt, nii ei saa aga majanduslikku ebavõrdsust muuta: see vajab institutsionaalset ja kollektiivset lähenemist. Seega on sotsialistliku mõõtme (tagasi)toomine antud raamistikku hädavajalik. Globaalse majandusliku ebavõrdsusega aitab riikidevahelises perspektiivis tegeleda vaid globaliseerumine, mis toimub eeldusel, et osad riigid ei jää puutumatuks protsessi positiivsetest aspektidest. Selleks on aga nõutav, et vaesemaid riike ei kasutataks rikaste (riikide või korporatsioonide) poolt suurema kasu saamise eesmärgil ära nii nagu seda tehakse kapitalistlikus süsteemis (Moyn, 2018; 157). Siseriiklikus mõõtmes on ebavõrdsuse leevendamiseks vaja suurendada keskklassi läbi tööõiguste edendamise, varad ümber jagada ning kehtestada ülempiir võimalikele rikkustele. Kui inimõiguste liikumine keskenduks tänapäeval veelgi rohkem sotsiaalsetele õigustele, eriti tööõigustele, mis toimisid eelmise sajandi alguses kollektiivsete mõjuvõimu mehhanismidena, on võimalik materiaalse ebavõrdsuse osas edusamme teha (samas; 217). See ei ole aga võimalik ilma üldisema sotsialistliku pöördeta.

Ainus suuremat majanduslikku võrdsust tagav lähenemine on võrdsete tulemuste püüdlus. Eksisteerivat korda ilmestab aga võimaluste võrdsuse idee ning seetõttu ei ole võimalik ka majandusliku ebavõrdsuse probleemi lahendada. Kui räägitakse majandusliku ebavõrdsuse vähendamisest räägitakse tegelikult (ümber)jaotavast poliitikast ja õiglusest võrdsuse printsiibi alusel. Ometi ei ole Inimõiguste Ülddeklaratsioonis ühtegi otsust viidet (ümber)jaotavale võrdsusele: see ÜRO dokument eksisteeris koos kõrvalseisva võrdõiguslikkuse projektiga, mida kordagi ametlikult ei maininud (Moyn, 2018; 214). Seega oli/on antud probleemiga tegelemine inimõiguste kontseptsiooni jaoks hoomamatu ja mitte primaarne. Siseriiklik ja ülemaailmne majanduslik võrdsus nõuab turgude ümberkujundamist või vähemalt tugevalt ümberjagavate poliitikate rakendamist, mida inimõiguste arsenalis kuuluvad noomimine ja häbistamine kunagi ei saavuta, isegi kui neid täiendavad õigusliku aktivismi uued vormid (samas; 218). Antud väidetega jõuab Moyn tagasi tõdemuseni, et olukorra paranemiseks on vaja maailmakorra muutust, mis keskenduks individuaalse kasu asemel üldisele heaolule. Leviva ebavõrdsuse puhul peab inimõiguste liikumine tunnistama omale seatud piire. Senised õigussüsteemid ja programmid ei ole suutnud endas kujundada ähvardavat vaenlast majanduslikule ebavõrdsusele, vaid tegemist on turufundamentalismi abitute pealtvaatajatega (Moyn, 2015). „Inimõigused, mis keskenduvad eluks vajaliku miinimumi kindlustamisele, on hädavajalikud – kuid neist ei piisa,“ (Moyn, 2018; eessõna).

2.5 Praktilised väljundid

Moyn usub selgelt, et globaalse äärmise majandusliku ebavõrdsuse probleemi ei ole ilmselt võimalik lahendada, kindlasti ei ole see võimalik aga läbi inimõiguste raamistiku. Autori käsitluse kasuks räägib pakutud kriitiline, ajalooline ning loogiline arutluskäik. Tähtsustatud on inimõiguste ajatus: nad kajastavad ja vastavad kehtivale poliitökonoomiale, mitte ei proovi seda määratleda (Moyn, 2018; 8). Seega näeb autor, et pragmaatilisest dimensioonist lähtuvalt on ideeliselt võimalik näha inimõigustes majandusliku ebavõrdsuse leevendajad juhul, kui ka globaalset ühiskonda defineeriv kord muutub. Nii saaks praeguse puuduliku inimõiguste raamistikku ümber sõnastada, pannes

ta taas vastavusse võrdsuse põhimõtetega ning propageerides egalitaarseid poliitikaid ka majanduslikus mitte pelgalt sotsiaalses vallas, et lõpuks tagada hea elu võimalikkust.

Moyn kõige radikaalsem idee seisnebki just eksisteeriva valitsemise ümberkorraldamise vajaduses: kehtestatud norme tuleb viia vastavusse soovitud egalitaarsuse ideega, mis on realistlik ainult sotsialistlikkus ühiskonnas. Moyn ei taotle siiski marksistlikku majanduslikku võrdsust, vaid rõhutab, et probleemiga tegelemiseks on vajalik seada ülempiir ebainimlikule rikkuste kasvule, mis tuleneb paratamatult teiste ühiskonna liikmete arvelt. Täpseid mõõdikuid selle jaoks ta siiski ei anna. Autor jääb realistlikuks, tõdedes, et probleemi lahendamiseks ei leidu hetkel globaalset vajalikku sütitajat: ei eksisteeri säärast laiahaardelist mõjurit, mis oleks piisavalt hirmutav alternatiiv ümberjagavatele poliitikatele. Seega jääb äärmise globaalse majandusliku ebavõrdsuse probleem inimkonda tähtajatult kimbutama seni kuni on ilmne, et on vaja rakendada poliitikaid, mis pööraksid tagasi neoliberalismi poolt loodud probleeme, sealhulgas majanduslikku ebavõrdsust.

3. Alstoni ja Moyni kriitiline võrdlus

Kahe autori lähenemised aitab võrdlusesse asetada nende ühendamine läbi pragmaatilise perspektiivi. Antud lähenemist saab omistada nii Alstonile kui Moynile, kuigi autorid ise vastavat seost pragmaatilise lähenemisega kordagi otseselt välja ei too. Siiski lähenetakse uurimisküsimusele aluselt, mis rakendab inimõigusi rohkemalt kui pelgalt ideede kogumina. Seega nähakse, et käsitletavas nähtuses leidub sihistatud suunavat ja/või mõjutavat jõudu. Mõlemad mõtlejad keskenduvad oma teesides inimõiguste adekvaatsusele majandusliku ebavõrdsusega tegelemisel, mis on omane pragmaatilisele käsitlusele, sest inimõigusi nähakse instrumendina sihistatud probleemide lahendamisel. Kui Alston leiab, et inimõigused on sobivaks tööriistaks ka majandusliku ebavõrdsuse vähendamise juures, näeb Moyn, et antud murekoha juures ei ole inimõigused piisavad.

3.1 Teoreetilised alused

Autorite vaadete erinevus tuleneb inimõiguste algupära mõistmisest. Antud dimensiooni uurimise olulisust on rõhutanud James Tully (2012; 3), väites, et inimõiguste olemuslikust tunnetamisest järelduvad ka edasised praktilised võimalused ja tulemused. Seega tuleb selgitada, millest autorid inimõigusi tuletavad. Moyn ütleb, et kuigi juriidiliselt said inimõigused alguse Ülddeklaratsiooniga 1948. aastal, siis reaalsuses leidub II MS järgsete heoluriikide korralduses egalitaarsust viljelevate inimõiguste algeid, mille põhimõtetele toetudes need samad riigid deklaratsiooni ka allkirjastasid, jäädes sõnastuses siiski otsese võrdsuse ideest kaugeks. Piisavuse pritsiibile keskendumine võimaldas aga neoliberalismil leida deklaratsiooni mõtetes võimaluse käituda transnatsionaalse inimväärsuse päästjana. Seega tegutseb loodud raamistik reaalsuses kapitalismist õhutatuna minimaalse hea elu, kuid mitte võrdsuse lipu all. Inimõiguste algupära tuleneb seega 1970. aastatest. Antud mõttelõnga on aga võimalik kritiseerida. Kuna ka Moyn ise tõdeb, et heoluriikide poliitikaloo, sh inimõigustealase diskussiooni keskmes oli reaalsuses vaid teatud grupp inimesi (võrdsust tagati üldisi soo, rassi ja etnilise kuuluvuse piire hüljates, eriti arvestades tollaste juhtivate riikide koloniaalpärandeid), on loodud ajalooline päritoluliin küll provokatiivne, kuid kohati ebaveenev. Ei ole selge, miks just egalitaarsust on kirjeldatud heoluriikide alusena, kui

egalitaarsusega ei olnud tollal reaalsuses midagi pistmist. Tekib ka küsimus, et mis mõttes oli Ülddeklaratsiooni näol tegemist jakobiinide pärandiga, kui ka reaalsuses dokumendis (ümber)jaotaval võrdsusel kohta ei olnud. Kuid kuna antud mõttelõngast liigub Moyn edasi neoliberalismi kriitikani, jääb tees praeguste inimõiguste sobimatusest majandusliku ebavõrdsusega tegelemisel kehtima.

Alstoni kohaselt peitub inimõiguste algupära ÜRO institutsionaalses raamistikus, mida ilmestab Inimõiguste Ülddeklaratsioon. Autor ei eita, et ideed kõigile kuuluvatest inimlikkusest tulenevatest õigustest eksisteerisid ka varem, kuid 1948. aastal kirjutasid maailma riigid otseselt alla lubadusele neid varasemaid mõtteid ka ellu viia. Seega, vastandudes Moynile leiab Alston, et inimõiguste olemus seisneb deklaratsiooniga võetud kohustustes, mis ei ole otseselt küll õiguslikult siduvad, kuid on hiljem loodud sundlust omavate õiguslike rahvusvaheliste lepingute, piirkondlike dokumentide, riiklike põhiseaduste ja juriidiliste koodeksite aluseks. Teisisõnu, kuna ÜRO liikmetena nõustvad riigid aktsepteerima inimväärse elu printsiipe, mis on sätestatud deklaratsiooni tingimustes, peaksid nad neid põhimõtteid ka realiseerima. Siinohal tekib samuti probleeme väite veenvusega ning kehtib Moyni Ülddeklaratsiooni kriitika: Alston ei ole (praktikas) arvestatud toimunud globaalsete muutustega (uute riikide teke, poliitökonomilised murrangud jne). Seega on Moyni väiteid inimõiguste reageerimisest poliitökonomilistele ning üldist maailmakorraldust puudutavatele printsiipidele lihtsam omaks võtta. Mõtleja lähtepunkt ilmestab paremini ka inimõiguste pragmaatilise dimensiooni olemust, mis seisneb inimõiguste pideva muutumise tunnistamises: inimõiguste raamistikku edasiarendusele tulevad paratamatult siiski piirid ette. Inimõiguste Deklaratsioonist ning institutsionaalsest korrast lähtumine nõuab minevikus kivisse raiutud põhimõtete uuesti realiseerumist, mis ei aita uusi esilekerkivaid probleeme, nagu seda on majandusliku ebavõrdsuse kiire eskaleerumine, lahendada.

Majandusliku ebavõrdsuse poleemikat näevad mõlemad autorid siiski kohati sarnaselt. Tunnistatakse, et tegemist on ühe suurima probleemiga 21. sajandil, sest majanduslik ebavõrdsus käitub muude sotsiaalsete ja poliitiliste probleemide põhjusta rolli kõrval ka peamise inimõiguste nautimist segava faktori – vaesuse – tagajana. Seega nõustuvad nii Alston kui Moyn, et probleem puudutab otseselt inimõiguste raamistikku. Siinkohal

väljendub selgelt ka üldine kogu arutelu puudutav murekoht: kogu debatis kehtib vaikiv eeldus, et majanduslik ebavõrdsus on otseselt vaesuse leevenemise peamiseks pärssijaks. Kumbki pool ei näe kahe nähtuse vaheliste seoste pikemas põhjendamises vajalikkust, sest eeldatakse, et kokkupõimitus on iseenesest mõistetav.

Lisaks mainitud majandusliku ebavõrdsuse ja vaesuse põhimõttelist seotust eeldatavale nõudele, on küsitavusi ka käsitleva murekoha olemuse juures. Nimelt kui Moyn leiab, et majanduslik ebavõrdsus on ka probleem iseeneses, siis Alston käsitleb eksisteerivat olukorda väärana temast tulenevate negatiivsete järelmite tõttu. Kuna Moyn otseselt oma aluseeldust ei põhjenda ning ei adresseeri ka küsimust, milleks üldse taotleda enam, kui realistlikuma ideaali (piisavuse) realiseerimisel ei ole jõutud kaugele, siis võib eeldada, et ebavõrdsuse kui probleemi tajumine taandub põhiliselt maailmavaatelistele erinevustele. Moyn ei eita, et majanduslik ebavõrdsuses toimib represseerivalt, kuid Alston leiab, et üldisemas majanduslikus ebavõrdsuses endas midagi väära ei ole: probleem seisneb äärmises ebavõrdsuses, mis pärsib inimõiguste realiseerimist. Siit kumavad taas läbi autorite ideoloogilised seisukohad: probleemi soovitakse lahendada erinevatel eesmärkidel. Seega on debati sõlmpunktiks ebavõrdsuse mõistmine isiklike uskumuste valgusel.

3.2 Lähenemisviis

Autorite lähenemisviiside ilmestamiseks saab kasutada kahte kohati maailmavaatelist võrdluse alust: *status quo* kaitse vs sotsialism või piisavuse vs võrdsuse printsiip, mis väljendub omakorda võimaluste võrdsuse vs tulemuste võrdsuse kaitstes. Kui Alston toetub tugevalt eksisteerivale institutsionaalsele raamistikule, mille siseselt näeb autor inimõigustes võimalust majandusliku ebavõrdsuse parandamiseks, leiab Moyn, et neoliberaalses ühiskonnas sõnastatud inimõigused ei saa kunagi võimeliseks probleemiga tegelema. Siinkohal põrkuvad autorite erinevad arusaamad sellest, kas ja kuivõrd jäävad õiguslikud raamistikud kinni oma loomise tingimustesse. Alstoni järgi on võimalik Inimõiguste Ülddeklaratsioonile uut sorti hingamist sisse puhuda, nähes, kuidas erinevat tüüpi inimõigused on omavahel seotud (eelkõige, et majanduslikust ebavõrdsusest tuleneb vaesus). Moyn on aga skeptilisem: ta tuletab oma argumente tugevast

neoliberaalsi kriitikast, mille üheks osaks on inimõiguste suutmatus adresseerida probleemi, mille lahendus peitub sotsialismis. Seega Alstoni poolt soovitud piisavus ei ole Moyni jaoks vastuvõetav juba ideoloogilistel alustel: tugevalt hierarhilises ühiskonnas ei saa olla „hea elu“.

Nii on võimalik jõuda tagasi kahe printsiibi vastuoluni. Moyni kohaselt on kaasaegse inimõiguste raamistiku toimimise printsiibiks on piisavus, läbi mille ei ole majandusliku ebavõrdsuse leevendamine võimalik, sest selleks on vaja egalitaarsuse püüdlust. Kui Alstoni teesid keskenduvad otseselt võrdsete võimaluste tagamisele, siis Moyni kohaselt ei ole säärane lähenemine mitte võrdsust, vaid piisavust tagav: tahetakse võimaldada minimaalselt häid tingimusi kõigile, mitte ebavõrdsuse vähenemist. Teisisõnu, Alston soovib, et vaesemad oleksid vähem vaesed, mitte rikkad vähem rikkamad. Antud lähenemises ei ole midagi amoraalset, kuid tegemist ei ole otseselt majanduslikku ebavõrdsust adresseeriva püüdlusega. „Rawls’lik erinevuse printsiip on täidetud ka juhul, kui inimesed jätkavad uppumist, ent nad teevad seda aina madalamas vees,“ (Moyn, 2018; 168–169). Kuigi antud juhul on tegemist lävendi küsimuse, mitte rikaste varandusele ülempiiri seadmisega, ilmestab antud Rawlsi kriitika Moyni arusaama ebavõrdsuse probleemi iseeneslikust algupärast, mida ei suuda lahendada ka võimalikult kõrgele tõstetud lävend. Moyni argument on veenev, sest Alstoni käsitlus ebavõrdsusest kipub keskenduma vaid kõige halvemas olukorras olevate ühiskonnagruppide perspektiivile, eirates majandusliku ebavõrdsuse reaalsete põhjustajate, s.o. rikastepoolset otsa. Kuid ainult mõlemapoolselt lähenedes on võimalik probleemi ka praktikas adresseerida. Seega on tõsi, et inimõiguste printsiibiks on piisavus. Sellest lähtub ka Alston: probleem, mida ta üritab lahendada, on vaesus. Moyn soovib rohkemat.

Antud debatis on Alstoni lähenemise puhul kesksel kohal maksupoliitika käsitlemine, mille siseselt on rõhk eeljaotamisel (kvaliteetne ja kättesaadav haridus, võrdsete võimaluste loomine jne). Moyn fiskaaldimensioonile otsest tähelepanu ei pööra, mainides seda vaid ühe sotsialistliku ümberkorralduse positiivse aspektina. Alstoni juures on aga ebamäärane, mille jaoks on valemisse vaja inimõigusi. Tegemist peaks olema legitiimsust ning globaalset mõõdet tagava allikaga, kuid pole veenev, et inimõigused ka reaalsuses nii käituvad. Fiskaalpoliitika agendasse tõstmine muudaks inimõiguste antipoliitilist

lähenemist tugevalt, viies paratamatult rahvusvahelise dünaamika muutuseni. Seni on inimõigustega Alstoni kohaselt nõustunud, sest et inimlike tingimuste tagamisele on raske vastu vaielda, ümberjagavate poliitikate puhul on see aga märkimisväärselt lihtsam. Eksisteerivas inimõiguste deklaratsiooniga piiritletud raamistikus puudub sundlus, mis motiveeriks riike poliitikaid muutma: rahvusvaheliste kohtute päevakorda fiskaalpoliitika ei jõua. Lisaks on segane, millist ohtu kujutaks Alstoni poolt viljelev ülevalt-all lähenemine (rahvusvahelised organisatsioonid suunamas siseriiklike poliitikaid) rahvussuveräänsuse seisukohast. Vastav lähenemine on paratamatus vastuseisus *status quo*'ga, mille aluseid autor kaitseb. Seega kuigi maksustamisesse panuse andmine on Alstoni puhul positiivne, ei ole väite taga seisvad alused siiski veenvad. On tõsi, et fiskaalpoliitiline ümberjaotav lähenemine on käsitletava murekoha juures peamiseks või isegi ainsaks lahenduse allikaks, kuid autor räägib siiski peamiselt poliitikatest, mis on vastavuses piisavuse mitte võrdsuse printsiibiga (kodanikupalk, sotsiaalse kindlustatuse miinimum). Seega joonistub taas Alstoni poolt sõnastatud probleemi tõeline fookus, milleks ei ole mitte majandusliku ebavõrdsuse enda, vaid temast tulenevate murekohtade adresseerimine.

Antud lähenemisviise saab teatud määral siduda ka isiklike positsioonidega. Alston, kes esindab ÜRO-d ei saa lähtuda aluselt, mis ütleb lahti organisatsiooni raamistikust. See ei ole aga ka mõtleja seisukohtade väljendamiseks tarvilik. Moynil on iseseiva autorina lihtsam ideoloogilistest uskumustest lähtuvaid põhimõtteid väljendada. Siiski kipub Alston oma väidetes kaitsma lisaks institutsionaalsele süsteemile ka eksisteerivat turumajanduslikku korda. Seega ei saa vastavaid lähenemisviise pelgalt autorite taga seisvate organisatsioonidega siduda, vaid tuleb leida tasakaal mõtlejate endi arusaamade positsioonide vaatlemiseks vastavate institutsioonide valguses.

3.3 Peamine fookus

Moyn näeb, et tugev heoluriik, mis laieneb maailma tasemele, on ainus vahend majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Tegemist on alt-ülesse lahendusega, mis omistab peamise ebavõrdsuse vastu võitleva rolli riikidele. Kohalik ja ülemaailmne majanduslik võrdsus nõuab seega siseriiklike turgude ümberkujundamist või vähemalt

rikaste varade mõningast ümberjagamist, mida inimõiguste hukkamõistmine ja häbistamine ei suuda kunagi saavutada, isegi kui neid täiendavad õigusliku aktivismi uued vormid (Moyn, 2018; 218). Kuna tegemist on universaalse probleemiga, näeb Moyn, et kirjeldatud praktikaid peavad rakendama mitte ainult üksikud, vaid paljud riigid. Majandusliku ebavõrdsuse vähenemiseks on seega vaja globaalset sotsialistlike praktikate aktsepteerimist ja realiseerimist: just sotsialism on materiaalse võrdsuse kõige tuvastatavamaks keeleks (sammas; 180). Seega on vaid üldine sotsialism moraalselt ja poliitiliselt vastuvõetav. Antud ideedest peegeldub tõdemus, et Moyn näeb peamise inimõiguste kaitsjana riike, eelkõige sotsialistlikke riike, kus võrdsus on ka reaalsuses tähtsustatud. Kuna praegune maailmakord peegeldab aga vastanduvaid väärtusi, ilmestab autor oma väidetega, et ebavõrdsusest reaalselt pääseteed ei ole.

Alston lähtub probleemile taas institutsionaalselt tasandilt, tõdedes, et kuigi riigid on need, kes peavad ebavõrdsuse vähendamiseks poliitikaid ellu viima, on olukorda kujundav roll siiski ÜRO-l ning teistel rahvusvahelistel organisatsioonidel. Ta rõhutab suurema koostöö vajadust nii majanduslike kui inimõiguste komisjonide (ÜRO näitel)/organisatsioonide puhul: üksteisest sõltuvaid ja kattuvaid valdkondi ei saa enam eirata. Siiski tundub, et antud alustelt lähtumine sisaldab endas mõningast vasturääkivust. Kui leida, et majandusliku ebavõrdsuse lahendamine on võimalik eksisteeriva institutsionaalse raamistiku siseselt, milles on vaja vaid suuremat koostööd ning küsimus on initsiatiivis, siis, kas süsteem ei tööta juba iseeneslikult endale vastu, kui üleskutsetega ei taheta kaasa minna. Hetkel eksisteerivad organisatsioonid, mis ei ole põhimõtteliselt sihistatud majandusliku ebavõrdsuse ideega tegelema – seetõttu ei sobi *status quo* kaitse ning koostöö õhutamise samasse käsitlusse. Rahvusvaheline avalikkus ei saa astuda vastu ebavõrdsusele läbi inimõiguste perspektiivi, sest organisatsioonide ning neoliberaalse korra eesmärgid ei ole kooskõlas majandusliku võrdsuse püüdlusega Moyni tähenduses. Alstoni ning Inimõiguste Ülddeklaratsiooni järgi, kus ebavõrdsus tähistab vaid sümptomit, mitte haigust ennast, võib see olla aga realiseeritav. Seega ilmestub taas debati sõlmpunkt – ebavõrdsuse olemuse tajumine.

3.4 Inimõiguste käsitus ja roll

Siinkohal ilmneb peamine debatikeskne erinevus autorite vahel: Alston näeb, et inimõigustel on oluline roll mängida majandusliku ebavõrdsuse efektiivse leevendamise juures ning Moyn leiab, et see ei ole juba põhimõtteliselt võimalik: inimõigused taotleavad miinimumi, seega ei saa nad toimida vahendina ülemaailmse äärmise ebavõrdsuse vähendamisel. Selleks, et inimõigused toimiksid abistava instrumendina, tuleks nad ümber sõnastada. Tänapäevane inimõiguste liikumine on tõsiselt takistanud enda ideede tõhusust, kuna pole suudetud juba varasemalt aidata kaasa viimase neljakümne aasta jooksul kasvanud majandusliku ebavõrdsuse vähendamisele. Seega kujutab Moyn majandusliku ebavõrdsuse leevenemist ette globaalse sotsialistliku pöörde näol. Tegemist on aga üpris radikaalse ning raskesti realiseeruva teesiga, millest võib järeldada, et olukorra tõelist paranemist autor võimalikuks ei pea.

Seega kui käsitleda majanduslikku ebavõrdsust vähendavaid lähenemisi, on Moyni viis sobilikum. Üldise heaolu ning teostatavuse vaatepunktist on Alstoni tees aga veenvam, kuigi ta pole sihistanud majandusliku ebavõrdsusega tegelema. Moynile vastanduvalt üritab Alston eksisteerivas korras abikõrsi otsida: majanduslikus ebavõrdsuses näevad ohtu mõlemad autorid, olgugi et seda kohati veidi erineva nurga alt. Agendade ühendamise ning suurem koostöö on midagi, mis on rahvusvaheliste organisatsioonide pädevuses. Alstoni pakutud lahendus võib olla küll liialt optimistlik, kuid ta on üldjoontes ratsionaalne.

4. Debati praktilised järeldused

Kahe autori vahelised suurimad ebakõlad tulenevad sellest, et Alston räägib, mis võiks olla (läbi eksisteeriva institutsionaalse raamistiku), Moyn aga nendib, et reaalsuses nii pole: puudub varasem vastav ajalooline ettevalmistus ning õige inimõiguste raamistus. Kuigi mõlemad nendivad, et eksisteeriv kord on majandusliku ebavõrdsusega põhjuslikult seotud, on siiski tegemist polariseerivate vaadetega. Kui Alston ütleb, et majanduslik ebavõrdsus on kapitalismi paratamatu kaastoime, leiab Moyn läbi intellektuaalajaloolise arutelu, et tegemist on probleemi peamise kui mitte ainsa süüdlasega. Alston näeb lahendust suuremas koostöös, Moyn aga tahaks raamistikku ümber sõnastada ja ühiskondlikku korda muuta. Seega nagu sai juba varasemalt ilmestatud, on tegemist juba sügavalt ideoloogilise konfliktiga: *status quo* vs sotsialismi toetamine, millest kumavad läbi mitmed erinevad tasandid.

Esiteks, autorite vahel joonistuvad vastanduvad arusaamad õiguste (ja õiguskorra) arengust ja arendatavusest ning sellest, milles seisneb lahendatav probleem. Alston näeb, et isegi „piisavusele“ orienteeritud ehk miinimumi tagav raamistik ei ole piisavalt läbi mõeldud – vaja oleks ümberkorraldusi, mis hõlmaksid esmakordselt ka majandusliku ebavõrdsuse teemaatikat. Seega otsib ta lahendust „piisavuse“ probleemile läbi majandusliku ebavõrdsuse adresseerimise: seda lahendust pole veel katsetatud. Moyn tajub ebavõrdsust lisaks teiste probleemide põhjustajale ka kui iseeneslikult amoraalset korda, mis ei võimalda inimväärset elu elada – probleem on hierarhias. Rakendatud positivistliku lähenemise abil jõuab autor järelduseni, et kuna inimõigused on siiani teeninud teisi eesmärke, ei ole võimalik neid panna teenima uusi „egalitaarseid“ sihte. Teiseks, tekib küsimus sellest, mis oleks „õigem“ ebavõrdsuse mõtestamise lähtepunkt. Kui lähtuda Moynilikust alusest, et päris probleem on ebavõrdsus, siis on inimõiguste poole pöördumine ebaveenev. Võttes aga Alstonile omase aluse, ei ole uut sorti lahenduse otsimises otseselt midagi väära. Kolmandaks, valitud lähtepunktist ilmneb ka probleemi lahendamise võimalikkus. Moyni teeside näol on tegemist mõtteeksperimentiga, Alston üritab leida praktilist ning realiseeritavat lahenduskäiku. Neljandaks, kui näha inimõigusi kui ideaali, mida teeb Alston ja ei suuda kujutada Moyn, kerkib mõttekoht, et kas ei ole õigustatud küsida edasi, milliseid tingimusi on vaja ideaali teostamiseks. Teisisõnu, kas

juba põhimõtteline vastuseis inimõigustele (Moyni inimõiguste kriitika) on õigustatud. Miks peaks takistama valikulist piisavuse püüdlust seal, kus see on võimalik ja lahendaks 21. sajandi probleeme, olgugi, et sihistatud murekohaks ei oleks majanduslik ebavõrdsus. Moyni järgi ei oleks kirjeldatud olukorras midagi väära, kuid tegemist ei oleks siiski „hea“ ühiskonnaga: seda valitsevad endiselt ebainimlikud hierarhiad, mida ei üritata vaidlustada ning mis tootavad poliitilist ebastabiilsust. Seega, nagu varasemalt sai välja toodud, seisneb kogu debati võti selles, kuidas näha ja mõtestada lahti majanduslikku ebavõrdsust. Majandusliku ebavõrdsuse vähenemine, mida Alston taotleb, ei ole kindlasti suuremate võrdsuse püüde, vaid võimalikult väheste ebamugavuste oma. Kui Alston taotleb vabadust puudusest, siis Moyn viljeleb õigust võrdsusele. Seega on autorite pragmaatilise dimensiooni rakendumisel võetud aluseks vastanduvad negatiivsete ja positiivsete õiguste positsioonid. Kuna antud uurimuse keskne küsimus on sõnastatud majandusliku ebavõrdsuse kui iseenesliku probleemi lähtepositsioonist, pakub Moyni tees püstitatud uurimisküsimusele ühese vastuse.

Asjaolu, et ebavõrdsuse tase on ka riigiti erinev, isegi kui neil on sarnane arengutase, toob esile kohalike poliitikate ja institutsioonide olulist rolli ebavõrdsuse kujundamisel (Alvaredo et al, 2018; 9 & UN, 2020; 5). Seega on majandusliku ebavõrdsuse vähendamise juures kõige olulisem tähtsus riiklikul fookusel, mida nendib ka Moyn. Siiski kiputakse üldises avalikus debatis rõhutama üldise suurema arengu – majanduskasvu – vajadust. Käsitledes arengut vaid kitsalt võttes majanduskasvuna, rääkides suuremast arengust kui ühest võimalikust lahendusest ebavõrdsusele reageerimisel, tõrjutakse tähelepanu maksupoliitikal hoopis majanduskasvu ja/või tootlikkuse edendamise seotud poliitikatele (Dehm, 2019; 455). Ainus aga, mis reaalsuses vähendab majanduslikku ebavõrdsust, on ümberjaotavate poliitikate rakendamine. Üksikute riikide perspektiivist on see realiseeritav: toetatakse juba välja kujunenud arusaamadele solidaarsusest ja inimlikkusest. Tegemist on ideega, millest ka Alston kaudselt juhindub ning mida Moyn otseselt välja ütleb. Kui Alston on lootusrikas esseeisvate koostöö võimaluste suhtes, siis Moyn tabab ära 21. sajandi karmi reaalsuse. Antud mõte ei ole eksisteerivas globaalses rahvusvahelises korras võimalik, sest ühiskond ja rahvusvaheline koostöö töötavad teiste põhimõtete alusel. Alston ja eksisteeriv inimõiguste raamistik ei taotle majandusliku ebavõrdsuse leevenemist, vaid paremaid

elutingimusi kõige halvemas positsioonis olevatele inimestele, sest keskendutakse miinimumile, julgemata adresseerida ülempiiri. Majanduslik ebavõrdsus kasvab aga vaid tänu kõige rikkamate panusele: vaesed ei jää vaesemaks, vaid rikkad saavad aina rikkamaks. Tegemist on süsteemse ja institutsionaliseeritud probleemiga, mis ei tulene individuaalsete õiguste realiseerimatusest. See on aga fakt, mida Alston ja inimõigused ei saa apoliitilisuse tõttu nentida, sest see eeldaks eksisteeriva korra kahtluse alla seadmist. Seega ei ole inimõigused ka sobivaks instrumendiks globaalse majandusliku ebavõrdsuse kui probleemi iseenese vastu võitlemisel. Eksisteerivas inimõiguste hierarhias ei ole majanduslik ebavõrdsus prevaleeriv, võimaldades adresseerida ebavõrdsust kui sümptomit mitte kui haigust iseennast. Piisav ei ole tõepoolest piisav. Järelikult on ka pragmaatilisel lähenemisel omad piirid: igat probleemi inimõigused lahendada ei sobi.

Kokkuvõte

Käesolevas kirjatöös uuriti inimõiguste pragmaatilist dimensiooni käsitlevaid teooriaid läbi metateoreetilise lähenemise, vastates täpsemalt küsimusele, kas inimõigused on sobivaks instrumendiks ka majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Töö algab inimõiguste pragmatismi teoreetilise aluspõhja ning majandusliku ebavõrdsuse probleemi ilmestamisega, mille järgselt avatakse kahe keskse mõtleja, Philip Alstoni ja Samuel Moyni, vastavaid teese läbi viie täpsema uurimisküsimuse. Uurimuse keskmes on seega debati rekonstrueerimine ning sellejärgne autorite argumentide vaagimine.

Philip Alston leiab, et inimõiguste kaasamine pakub uue perspektiivi majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Antud väite juures toetub autor kolmele kesksele põhjendusele. Esiteks, kuna inimõigused on otseselt sätestatud äärmise vaesusega tegelema, mis on omakorda seotud äärmise majandusliku ebavõrdsusega, on inimõigused ka sobivaks majanduslikku ebavõrdsust pidurdavaks instrumendiks. Teisisõnu, sümptomeid leevendades leeveneb ka haigus. Teiseks, majandusliku ebavõrdsuse näol on tegemist globaalse probleemiga, mis vajab globaalset fookust. Selleks lahenduseks on inimõiguste raamistik, millega riigid on juba nõustunud. Jääb vaid üle ideed teoreetiliselt tasandilt praktilisse tõsta. Kolmandaks, kuna maksupoliitika on otseselt seotud majandusliku ebavõrdsuse leevendamise, on ta seotud ka inimõigustega: maksupoliitika sätestamisest lähtuvalt on inimestel rohkem või vähem majanduslikke ressursse, mille abil on võimalik inimõigusi realiseerida. Paratamatult on jõukamatel rohkem poliitilisi ja sotsiaalseid võimalusi kui nendel, kes antud klassi ei kuulu. Seega tuleb inimõigusi vastavaid fiskaalpoliitikaid kujundades meeles pidada.

Vastukaaluks varasema mõtleja teesidele leiab Samuel Moyn, et inimõigused ei ole juba põhimõtteliselt sobivad majandusliku ebavõrdsuse probleemiga tegelema. Oma seiskukohta põhjendab ta kahe keskse argumendiga, millest järelduvad mitmed alapunktid. Esiteks, kuna inimõiguste printsiip pole kooskõlas majandusliku ebavõrdsuse vähendamise, ei sobi nad probleemiga tegelema: isegi ideaalselt realiseeritud inimõigused ühilduvad endiselt äärmise majandusliku ebavõrdsusega. Inimõiguste näol on tegemist individikeskse suunitlusega, mille instrumendid (siduva tulemuseta

kohtuvaidlused ning moraalist lähtuv häbistamine) pole võimelised survestama ja propageerima majanduslikku võrdsust. Inimõiguste fookus on sellel, et riik ei riivaks inimeste põhiõigusi. Põhiõiguste hulka majanduslik võrdsus aga ei käi. Teiseks, neoliberalism ei võimalda materiaalse võrdsuse taotlemist ehk probleem algab tänapäevasest kapitalistlikust ühiskonnast. Tegemist on rikaste ajastuga, mil ebavõrdsuse probleem aina süveneb. Vaesed ei võida kokkuvõttes rikkuse kogusumma suurenemisest, sest majanduslik ebavõrdsus aitab taastoota sügavalt hierarhilist ja ebastabiilset korda, milles kapitalismist saadavad kasud on kõige halvemas positsioonis olevate jaoks siiski ainult näilised. Inimõiguste liikumine on häbimärganud valitsuse repressioone ja vägivalda, kuid ei ole leitud alternatiivset motivaatorit hirmule, mis viis 20. sajandi õudusi üle elanud inimesi heaoluriiki kaitsma ning varasid ümber jagama.

Alstoni ja Moyni nägemuste kõrvutamisel selgub, et antud debatis osutub tugevamaks Moyni positsioon ehk inimõigused ei ole otseselt pädevad majandusliku ebavõrdsuse kui iseenesliku murekoha vastu võitlemisel. Debati sõlmpunkt seisneb majandusliku ebavõrdsuse lahtimõtestamises ehk selles, milles nähakse probleemi: kas ebavõrdsusest tingitud järelmites, nagu teeb seda Alston, või ebavõrdsuses iseendas, millest lähtub Moyn. Kui murekoht, mida varasem autor soovib läbi ebavõrdsuse adresseerimise lahendada on vaesus, siis Moyni kohaselt on ka majandusliku ebavõrdsuse poolt valitsetud hierarhiline ühiskond amoraalne ning ebastabiilne. Läbi inimõigustekeskse miinimumi otsiva printsiibi ehk „piisavate“ vahendite tagamise ei ole ebavõrdsuse vähendamine aga võimalik. Selle vastu aitab ainult suurem võrdsus, mitte võimalikult kõrgele tõstetud lävend. Läbiviidud metateoreetiline analüüs pakub viisi näha nii Alstoni kui ka Moyni positsioone läbi uue pragmaatilise dimensiooni. Võimaldades omakorda anda hinnangu inimõigustele kui instrumendile, mis on kohased näiteks vaesuse vähendamiseks, kuid mitte majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel. Inimõiguste pragmaatilisel lähenemisel on seega omad piirid, mille markeerimine vajab üldise ühiskondliku heaolu nimel veel edaspidist analüüsi.

Kirjanduse loetelu

1. Addison, Tony; Pirttilä, Jukka & Tarp, Finn. 2019. „Is Global Inequality Rising Or Falling? “ Policy Brief 2019/2 Helsinki: UNU-WIDER
2. Alston, Philip. 2015a. „Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights“ Human Rights Council, Twenty-ninth session, Agenda item 3, A/HRC/29/31
3. Alston, Philip. 2015b. „Extreme inequality as the antithesis of human rights“. Open Democracy <https://www.opendemocracy.net/en/openglobalrights-openpage/extreme-inequality-as-antithesis-of-human-rights/> (kõlastatud 20. veebruar, 2021)
4. Alston, Philip. 2019. „Taxation, Human Rights, and a Universal Basic Income“ In Tax, Inequality, and Human Rights, eds. Philip Alston & Nikki Reisch. Oxford: Oxford University Press, 553-562
5. Alston, Philip & Reisch, Nikki. 2019. „Fiscal Policy as Human Rights Policy“ In Tax, Inequality, and Human Rights, eds. Philip Alston & Nikki Reisch. Oxford: Oxford University Press, 1-25
6. Alvaredo, Facundo; Chancel, Lucas; Piketty, Thomas; Saez, Emmanuel & Zucman, Gabriel. 2018. „World Inequality Report“ World Inequality Database
7. Dancy, Geoff. 2016. „Human rights pragmatism: Belief, inquiry, and action“ European Journal of International Relations 22(3): 512–535
8. Dehm, Julia. 2019. „Righting Inequality: Human Rights Responses to Economic Inequality in the United Nations. “ Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development 10 (3): 443-459
9. Lamb, Robert. 2019. „Pragmatism, practices, and human rights“ Review of International Studies 45(4): 550–568
10. Luban, David. 2013. „Human Rights Pragmatism and Human Dignity“ Georgetown Law Faculty Publications and Other Works 1317

11. Moyn, Samuel. 2012. „The last utopia: human rights in history.“ Harvard University Press
12. Moyn, Samuel. 2014. „Human rights and the uses of history.“ Verso Books
13. Moyn, Samuel. 2015. „Human rights and the age of inequality“. Open Democracy <https://www.opendemocracy.net/en/openglobalrights-openpage/human-rights-and-age-of-inequality/> (külastatud 20. veebruar, 2021)
14. Moyn, Samuel. 2018. „Not Enough: Human Rights In An Unequal World.“ Cambridge: Harvard University Press
15. Oré Aguillar, Gaby & Saiz, Ignacio. 2015. „Introducing the debate on economic inequality: can human rights make a difference?“ Open Democracy <https://www.opendemocracy.net/en/openglobalrights-openpage/introducing-debate-on-economic-inequality-can-human-ri/> (külastatud 21. oktoober, 2020)
16. Oxfam. 2014. „Even it Up: Time to End Extreme Inequality“ Oxfam GB
17. Oxfam. 2015. „WEALTH: HAVING IT ALL AND WANTING MORE“ Oxfam GB
18. Sharp, Dustin. 2018. „Pragmatism and multidimensionality in human rights advocacy.“ Human Rights Quarterly 40(3): 499-520
19. Tully, James. 2012. „Rethinking Human Rights and Enlightenment: A View From the Twenty-First Century“ In Self-Evident Truths? Human Rights and the Enlightenment, ed. Kate E. Tundstall. New York, London, New Dehli, Sydney: Bloomsbury, 3-35
20. United Nations. 2020. „World Social Report“ United Nations publication

Mina, Liisa Jõerüüt (49909210210) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Kas inimõigused on sobiv instrument globaalse majandusliku ebavõrdsuse vastu võitlemisel? Inimõiguste pragmaatiline dimensioon Philip Alstoni ja Samuel Moyni lähenemiste näitel.“ (*Are human rights an appropriate tool in the fight against global economic inequality? The pragmatic dimension of human rights based on the approaches of Philip Alston and Samuel Moyn.*),

mille juhendaja on Eva Piirimäe,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2021

Liisa Jõerüüt, 17.05.2021